

3 молюсками по Україні

<http://www.pedagog.pip-mollusca.org/>

Презентація № 3

Різноманітність прісноводних равликів

Червононогих молюсків, які мешкають у прісноводних водоймах України, можна розділити на дві групи. Одні з них дихають розчиненим у воді киснем за допомогою пір'ястої зябри. У процесі еволюції їх предки ніколи не залишали водного середовища, лише змінили моря та океани на прісні водойми.

Затворка звичайна
(*Valvata piscinalis*).

На задньому кінці ноги такі молюски мають спеціальну кришечку. Коли равлик втягує своє тіло усередину черепашки, кришечка щільно закриває її отвір (уста). Розміри кришечки поступово збільшуються разом з ростом самого молюска та його черепашки.

Порожні черепашки, які можна знайти на берегах водойм, кришечок вже не мають.

Черепашка бітінії, закрита кришечкою.

Кришечка живородки.

Живородки – великі прісноводні равлики. Висота їх черепашок може досягати 4 см. Інші молюски відкладають яйця, прикріплюючи їх купками або "шнурами" до водяних рослин або інших підводних предметів. А живородки виношують яйця у своєму тілі, доки з них не з'являються маленькі слимачки. За це вони й отримали свою назву.

Черепашки живородки річкової
(*Viviparus viviparus*).

Черепашки живородки болотяної
(*Viviparus contectus*).

Значно менші розміри мають бітінія щупальцева (*Bithynia tentaculata*) і літогліф звичайний (*Lithoglyphus naticoides*). Навіть у найбільших особин висота черепашки ледь перевищує 1 см. Бітінії оселяються в різних водоймах, літогліфи – переважно в річках, де обирають місця зі слабкою течією.

Черепашки бітінії.

Черепашки літогліфа.

Різноманітністю забарвлення вражають черепашки річкової лунки (*Theodoxus fluviatilis*). Молюски оселяються переважно на мілководних прибережних ділянках, особливо там, де дно вкрите дрібним камінням. Міцно триматися на камінні або інших занурених у воду предметах молюскам допомагає своєрідна форма черепашки – з плоским низом та обтічним верхом.

Фаготії розповсюджені в басейнах річок, які впадають до Чорного моря – Дунаю, Дністра, Південного Бугу, Дніпра. Зустрічаються лише в достатньо повноводних річках. Фаготія загострена (*Fagotia acicularis*) має стрункішу темну черепашку. У фаготії плямистої (*Fagotia esperi*) на світлішому фоні помітні невеликі червонуваті плями. Проте часто це забарвлення майже повністю приховує темний наліт на черепашці.

Черепашки фаготії загостреної.

Черепашки фаготії плямистої. ⁷

Більшість равликів, розповсюджених у наших прісних водоймах, мають орган повітряного дихання. Це легеня –видозмінена мантийна порожнина, стінки якої пронизує густа сітка кровоносних судин. Предки цих равликів колись вийшли з води на суходіл, а пізніше знову повернулися до водного середовища. Тому їх називають також вторинно-водними.

Ставковики періодично підіймаються до поверхні води за "свіжою" порцією повітря.

Усі водні равлики (із зяброю або легенею) додатково дихають також розчиненим у воді киснем, який поглинають поверхнею шкіри.

Більшість легеневих прісноводних равликів належать до двох великих родин – ставковикових і катушкових. Ставковиків і катушок легко відрізнити за формою черепашки.

Черепашка ставковика.

Черепашка катушки.

Ставковик звичайний (*Lymnaea stagnalis*), якого називають також ставковиком великим, – найбільший серед наших ставковиків. У великих екземплярів висота черепашки може перевищувати 5 см. Щоправда, не в усіх водоймах навіть дорослі ставковики доростають до таких розмірів. І максимальні розміри, й форма черепашки значною мірою залежать від умов, в яких живуть молюски.

Черепашки великого ставковика з різних водойм.
Справа – з маленької, інколи пересихаючої водойми.

Черепашки деяких видів ставковиків, які зустрічаються на території України.

Ставковик болотяний
(*Lymnaea palustris*).

Ставковик вушковий
(*Lymnaea auricularia*).

Ставковик болотяний
(*Lymnaea palustris*).

Котушки мають сплющені черепашки без виступаючої догори верхівки. Найбільші види, широко розповсюджені на території України: котушка рогова (*Planorbarius corneus*) і котушка облямована (*Planorbis planorbis*). У великих особин першого виду діаметр черепашки може досягати 3 або 4 см, у другого – 2 см. У котушки рогової зовнішні краї обертів плавно заокруглені, у котушки облямованої – з чітким виступом (кілем).

Черепашки котушки рогової.

Черепашки котушки облямованої.

У наших прісних водоймах зустрічаються також різні види дрібних катушок, діаметр черепашки яких не перевищує 1 см. Найменша з них – гребінчаста катушка з діаметром черепашки менше 3 мм.

Катушка спіральна
(*Anisus spirorbis*).

Катушка блискуча
(*Segmentina nitida*).

Катушка гребінчаста
(*Armiger crista*).

Детальніше познайомитися з різноманітністю наших прісноводних равликів можна на фотогалереї Просвітницької інтернет-програми "Молюски", розробленої працівниками лабораторії малакології Державного природознавчого музею НАН України.

<http://www.pip-mollusca.org>

